

السلامة

السلامة

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
گروه فقه و حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد "M.A"

گرایش: فقه و حقوقی

عنوان

بررسی فقهی و حقوقی اخبار امنیتی در حقوق موضوعه

استاد راهنما:

دکتر هادی عظیمی گرکانی

استاد مشاور:

دکتر مجید وزیری

پژوهشگر

حمید رضا محبوب

زمستان ۱۳۹۲

تقدیم به :

پسر عزیزم فرید

و

همه عزیزانم برای همه همراهی هایشان.

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس بیکران پروردگاری را سزااست که با کلک محبت و قدرت خویش انسان را بر صحیفه هستی نگاشت و از دو عالم وی را برافراشت، به او قدرت سخن و بیان داد و فعل و اندیشه و تحقیق در نهاد او نهاد .

اینک که به حول و قوه الهی مراحل مختلف پایان نامه را به اتمام رساندم، بجاست از زحمت های استاد ارجمندم جناب آقای دکتر هادی عظیمی که راهنمایی و ارشاد بنده را در این پایان نامه عهده دار بودند، صمیمانه سپاسگزاری کنم و نیز صادقانه منت دار جناب آقای دکتر مجید وزیری هستم که در سمت مشاورت این پایان نامه نظرهای ارزشمند خویش را مبدول فرمودند.

در ادامه مراتب سپاس و احترام خویش را از آقای حبیب قیصری که از مشاوره های ارزنده و مفید ایشان، در مراحل مختلف انجام پایان نامه بهره فراوانی بردم ، اظهار می نمایم و در آخر توفیق و سربلندی این عزیزان را از خداوند مسئلت دارم.

چکیده

امنیت یکی از اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای یک ملت و یک کشور است، در فضای امنیت تلاش علمی، اقتصادی، روحیه و نشاط و همه فعالیت‌های یک کشور می‌تواند بدرستی برنامه ریزی شود و به نتایج ارزشمندی برسد.

امنیت زیربنا و نگهدارنده‌ی جامعه است، بنابراین کسانی که خواهان امنیت هستند باید مراقب آنچه که بر زبانشان جاری می‌گردد، باشند و از آنچه در دل دارند حراست کنند، بنابراین ایجاد تأمین و برقراری ضوابط و مقررات به منظور حفاظت و مراقبت از موضوعات حیاتی کشورها علیه تهدیدهای جاسوسی، براندازی، خرابکاری، جلوگیری از دسترسی‌های غیر مجاز، سرقت اطلاعات و سایر خطرات اعم از طبیعی و مصنوعی اجتناب پذیر است. و نیز خداوند در قرآن می‌فرماید: ای کسانی که ایمان آورده‌اید اگر شخص فاسقی خبری برای شما بیاورد در باره آن تحقیق کنید، مبادا به گروهی از روی نادانی آسیب برسانید، و از کرده خود پشیمان شوید (حجرات، ۶). قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز با الهام از دستورات اسلامی و فقه و حقوق اسلامی زیادی به این موضوع داده است و در اصل ۲۱ قانون اساسی به صراحت آمده است « حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز می‌کند. هدف، احصای مبانی فقهی و حقوقی اخبار امنیتی از متون فقهی و قوانین جاری جمهوری اسلامی ایران می‌باشد از روش کتابخانه‌ای استفاده گردیده و کتب فقهی و حقوقی و قوانین مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. و از نتایج به دست آمده این است که اخبار امنیتی می‌تواند مبانی فقهی و حقوقی داشته باشد.

کلید واژه فارسی: اخبار امنیتی، جاسوسی، خیانت، امنیت سیاسی، امنیت نظامی،

اطلاعات

فهرست مطالب

فهرست مطالب.....	أ
فصل ۱- کلیات.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- بیان مسئله.....	۲
۳-۱- اهداف تحقیق.....	۲
۴-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....	۲
۵-۱- سئوالات تحقیق.....	۲
۶-۱- پیشینه تحقیق.....	۳
۷-۱- روش کار تحقیق.....	۶
۸-۱- ساختار کلی گزارش.....	۷
فصل ۲- مفاهیم.....	۸
۱-۲- مقدمه امنیت.....	۸
۱-۱-۲- معنای لغوی امنیت.....	۸
۲-۱-۲- مفهوم اصطلاحی امنیت.....	۹
۳-۱-۲- جایگاه امنیت.....	۱۰
۴-۱-۲- مفهوم کلی امنیت اطلاعات.....	۱۰
۵-۱-۲- مأموریت کلی سازمان حفاظت اطلاعات.....	۱۱
۶-۱-۲- جایگاه سازمان حفاظت اطلاعات نیروی انتظامی.....	۱۲
۷-۱-۲- امنیت و انواع آن.....	۱۲
۸-۱-۲- امنیت فردی.....	۱۳
۹-۱-۲- امنیت اجتماعی.....	۱۵
۱۰-۱-۲- امنیت اقتصادی.....	۲۰
۱۱-۱-۲- امنیت نظامی.....	۲۲
۱۲-۱-۲- امنیت سیاسی.....	۲۳
۲-۲- تعاریف خبر.....	۳۴
۱-۲-۲- تعریف لغوی خبر.....	۳۵
۳-۲- تعریف اخبار امنیتی.....	۳۸
۱-۳-۲- عوامل امنیت ساز از نظر اسلام.....	۳۸
فصل ۳- مبانی فقهی و حقوقی اخبار امنیتی.....	۴۱
۳-۱- مبانی فقهی اخبار امنیتی.....	۴۱
۱-۱-۳- آیات.....	۴۳

۳-۱-۲-	روایات عام (سیره و سنت)	۵۲
۳-۱-۳-	روایات خاص	۶۱
۳-۱-۴-	محدود کردن دسترسی به اطلاعات	۶۶
۳-۱-۵-	جرائم علیه امنیت کشور	۶۷
۳-۱-۶-	منابع امنیتی در جمهوری اسلامی ایران	۶۹
۳-۱-۷-	نظر متقدمین	۷۱
۳-۱-۸-	نظر متأخرین	۷۴
۳-۲-	منابع حقوقی اخبار امنیتی	۷۵
۳-۲-۱-	قانون اساسی	۷۶
۳-۲-۲-	قانون مجازات اسلامی	۷۶
۳-۲-۳-	قانون مجازات نیروهای مسلح	۷۸
۳-۲-۴-	قوانین جرائم کشور	۸۳
۳-۲-۵-	گزارش خلاف واقع	۸۶
۳-۲-۶-	قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی	۸۷
فصل ۴- جمع بندی و نتیجه گیری		
۴-۱-	نتیجه گیری	۸۹
۴-۲-	پیشنهادات	۹۰
۴-۳-	استفتائات	۹۱
فهرست مراجع:		
۹۸	منابع الکترونیکی :	

فصل ۱ - کلیات

۱-۱- مقدمه

تاریخچه شکل گیری امنیت: آنچه روشن است از ابتدای پیدایش بشر طبق تحقیقات تاریخی و باستان شناسی صورت گرفته انسانهای بدوی سعی در برقراری یک حاشیه امنیت برای خود بوده اند و توانسته اند ابزارهایی برای نیل به این مقصود تهیه کنند به تدریج با شکل گرفتن قوم ها ، قبیله ها ، روستا ها ، و جوامع کوچک ارتباطات انسان ها پیچیده تر شد و تجاوزات به حریم های انسان اعم از فرهنگی ، اقتصادی ، اخلاقی ، اجتماعی شکل پیچیده تری به خود گرفت . تا اینکه انسان به تمدن و شهر نشینی دست پیدا کرد آن زمان قوانین جهت تنظیم ارتباطات وضع شد شهرها با دیوارها محصور شد نیروی نظامی شکل گرفت . حکومت سنتی بصورت پادشاهی و .... تغییر شکل یافت و همه و همه شکل مدون و منظمی بخود گرفت.

ارتباطات بین ملل مختلف و اقوام مختلف بصورت قانونمند و بر اساس منافع حکومتی تعیین شد این سیر تکاملی رو به رشد گذاشت و تحولات انسانی بسوی تکامل گام نهاد . کلیه حکومتها از ابتدا تاکنون همیشه بر اساس منفعت خود ارتباطشان را با حکومتها و ملل دیگر تنظیم می کردند و در این میان کشورهایی که توانسته بودند پیشرفت بیشتری در زمینه های گونا گون بدست آورند قدرتمند شدند و منافع خود را بسط دادند تا اینکه تعارضات با ملل و حکومتهای دیگر زیاد شد و جنگها پدید آمد انسان فکور همیشه در این میان حتی در جنگها سعی در حفظ خود و حکومت و ملت و کشور خود داشته است در این فرایند امنیت فردی انسان به امنیت جمعی و ملیتی تبدیل شد و منفعت کشور و حکومت می توانست امنیت فرد را هم به دنبال خود داشته باشد این روند تا جایی ادامه یافت که نظریات امنیت به سوی امنیت جهانی و بین المللی منطقه ای هدایت شد و در مرحله اخر نظریه دهکده جهانی مطرح است.

۱-۲- بیان مسئله

آیا اخبار امنیت می تواند مبانی فقهی و حقوقی داشته باشد؟ آیا امنیت یکی از نیازهای اساسی بشر است و تمام جوامع به بحث امنیت اهتمام ویژه دارند. از آنجا که دین مبین اسلام یک دین کامل و جامع بوده و سعادت بشر را در دنیا و آخرت تضمین کرده است لذا در این پژوهش سعی بر آن خواهد شد که این موضوع از متون فقهی و اسلامی شیعی و نیز کتب حقوقی شامل قانون اساسی، قانون مدنی، قانون مجازات اسلامی، قانون مجازات نیروی مسلح و سایر آیین نامه های مرتبط استخراج گردد.

۱-۳- اهداف تحقیق

احصای مبانی فقهی و حقوقی اخبار امنیتی از متون فقهی و قوانین جاری جمهوری اسلامی ایران.
ارائه نظریات بر گرفته از فقه شیعه و نظریه پر دازان شیعه در این زمینه

۱-۴- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

اهمیت امنیت بر کسی پوشیده نیست. نظر به اعتقادات اسلامی مردم و قوانین جمهوری اسلامی ایران که برخاسته از شرح مقدس است، اخبار امنیتی مبتنی بر فقه اسلامی دارای اهمیت ویژه خواهد بود و اینجانب با انگیزه احصاء مبانی فقهی و حقوقی این موضوع نظر به علاقه شخصی و موقعیت شغلی، موضوع مذکور را بعنوان، عنوان پایان نامه خود انتخاب نمودم.

۱-۵- سؤالات تحقیق

اخبار و اطلاعات امنیتی چه مبانی فقهی و حقوقی دارد؟
قوانین جمهوری اسلامی ایران در مسائل اخبار امنیتی چقدر مبتنی بر مبانی فقهی است؟
آئین نامه های داخلی (آئین نامه های انضباطی نیروی مسلح) چه مقدار مبتنی بر مبانی فقهی و حقوقی تنظیم شده است؟

۱-۶- پیشینه تحقیق

مطالعات امنیتی با وجود آنکه از حوزه های پژوهشی جدید به شمار می رود ، اما امنیت اطلاعات و اخبار امنیتی موضوعی است که با حیات بشر همراه بوده است بنابراین در دوران های مختلف خصوصاً " در حد فاصل جنگ جهانی اول تا پایان جنگ سرد در حوزه مطالعات استراتژیک و بیشتر در قلمرو نظامی ، محور مهمی را تشکیل داده است. در اینجا به معرفی چند کتاب و مقاله پژوهشی و پایان نامه که موضوع مورد بحث در آنها اشاره شده است می پردازیم:

- نام کتاب : تجسس و اطلاعات از دیدگاه فقه اسلامی ، نام مولف : علی حجتی کرمانی، چاپ دوم سال ۱۳۷۹، ۱۲۰ صفحه، در قطع وزیری

در اثر حاضر پس از مقدمه، از چهار جهت عنوان «پژوهشی درباره تجسس، اطلاعات و استخبارات» مورد بررسی قرار گرفته و جهت سوم به تنهایی در چهار فصل سازماندهی شده است. در ضرورت و هدف تدوین کتاب، به نیاز حکومت اسلامی و شناخت مرزها و حدها، بایدها و نبایدها، حلالها و حرامها در جمهوری اسلامی اشاره شده است.

در جهت نخست، درباره «وجوب صیانت از حیثیت و اعراض و اسرار مسلمانان» با نظر به آیات و روایات بحث و نتیجه گیری شده است که بایستی اسرار مسلمانان و خطاهای پنهانی فردی و خانوادگی آنان را پوشاند و با ارتکاب اعمالی مانند استماع، تفتیش و انتشار و اشاعه اخبار مربوط به اعمال مسلمین متعرض آنها نگردند و به صرف مأمور امنیتی بودن معذور نمی باشند. «لزوم سازمانهای اطلاعاتی و امنیتی و ضرورت آنها» بحثی است که در جهت دوم کتاب مورد بررسی قرار گرفته است و در جهت سوم، «قسمت های مختلف اطلاعات و اهداف آنها» بیان شده است. جهت سوم خود به چهار فصل «مراقبت از کارگزاران و مأموران»، «مراقبت از تحرکات نظامی دشمنان»، «زیر نظر گرفتن فعالیت های مخالفان، منافقان و جاسوسان و احزاب مخفی و مخالف داخلی» و «مراقبت از امت اسلامی از طریق در نظر گرفتن حوائج و نیازمندی ها و شکایات ایشان و توقعات آنها از حکومت مرکزی و تعهدات مردم نسبت به حکومت و توقعات حکومت از ایشان» تقسیم شده است. مؤلف در خاتمه بحث جهت سوم اظهار نظر می کند که باید کسی را به این منصب گمارد که فردی عاقل، تیزهوش، زیرک، مورد وثوق، عادل، راست گو، قاطع، صریح و مردمی باشد.

نویسنده در جهت چهارم درباره مسائل دیگری در زمینه اطلاعات بحث کرده است؛ مثل ویژگی‌های مورد نیاز برای افرادی که در این قسمت به کار مشغول می‌شوند، تفکیک شعبه‌ها و مسئولیت‌ها، تفکیک بین تجسس واجب و حرام، زیر نظر داشتن اعمال مأموران اطلاعاتی به طور مخفیانه، توجه به این که در اسلام هدف وسیله را توجیه نمی‌کند، این که سازمان اطلاعاتی لازم است زیر نظر چه قوه‌ای کار کند؟

نام کتاب : لزوم وزارت اطلاعات در حکومت اسلامی، محمدرضا رضوان‌طلب، قم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی، انتشارات زمزم هدایت، چاپ اول، (۱۳۸۴)، ۲۲۴ صفحه، در قطع رقعی).

مطالب کتاب حاضر در یک مقدمه و سه فصل تنظیم شده است. سؤال اصلی تحقیق این است: آیا در اسلام تشکیلاتی برای جمع‌آوری اطلاعات و تحقیقات جهت حفظ حکومت اسلامی پیش‌بینی شده است؟ فرضیه آن، پاسخ مثبت محقق به پرسش اصلی است. مؤلف برای آزمون فرضیه به منابع اصلی مثل قرآن، نهج البلاغه، کتب تواریخ، تفاسیر و احادیث مراجعه و سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و امام علی علیه السلام را در برخورد با مخالفان بررسی کرده است. وی نتایج به دست آمده را در سه فصل ارائه کرده است.

فصل اول به بیان ادله عقلی (حکم عقل) و نقلی (آیات و روایات) در لزوم داشتن تشکیلاتی برای جمع‌آوری اطلاعات اختصاص یافته است. در این راستا به بررسی مفاهیم و موضوعات نظام و نظم، نصیحت، عریف و نقیب و ریب می‌پردازد. وی همچنین طی سی صفحه اداره حسبه و محتسب (شرایط محتسب و اعوان او، تاریخ تأسیس حسبه، آرای نویسندگان درباره حسبه، وظایف محتسب) و ارتباط آن با اصل امر به معروف و نهی از منکر را شرح می‌دهد. نویسنده در فصل دوم توضیح می‌دهد که چه خطرات و آفات شرعی و عقلی، مسئولان و مأموران را در این مسئولیت خطیر تهدید می‌نماید. وی تجسس و سوء ظن را از مشکلات اطلاعات و تحقیقات برمی‌شمارد. بنابراین از تجسس (ادله حرمت، تفکیک تجسس حرام از تجسس حلال، و جواز تجسس در موارد خاص) به طور مفصل بحث کرده و نتیجه می‌گیرد که بدون شک، تجسس در اسرار مردم، حرام است، ولی در مواردی که مصالح اجتماعی اقتضاء کند و مصالح تجسس اهم از مصلحت حفظ اسرار مردم باشد، تجسس جایز بلکه واجب است، اما در حد ضرورت. وی همچنین سوء ظن را از آفات و خطرات مهم دیگری می‌داند که مسئولان و مأموران را در این مسئولیت تهدید می‌نماید. به

همین سبب همانند موضوع تجسس، سوء ظن را به طور مفصل مورد بررسی قرار می‌دهد. مفهوم سوء ظن، معیار سوء ظن حلال و حرام و آثار سوء ظن از موضوعاتی است که در فصل دوم مورد توجه نویسنده قرار می‌گیرد.

فصل سوم به بیان کیفیت وقوع این عمل ضروری و خطیر در دوران حکومت رسول‌الله صلی الله علیه وآله و امام علی علیه السلام اختصاص دارد. مؤلف در این فصل با بررسی روایاتی که نشان می‌دهد پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله و امام علی علیه السلام در عمل در مواردی به سوء ظن ترتیب اثر داده‌اند. بنابراین از آن، تعبیر به سوء ظن مثبت نموده است. وی در صفحات آخر کتاب پس از بیان وجوب حسن ظن در آیینه روایات و آیات به نتایج این قسم از بحث اشاره می‌نماید. دیدگاه حاکم بر کتاب، فقهی است.

عنوان پایان نامه «بررسی فقهی و حقوقی امنیت ملی» ابراهیم قشونی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تابستان ۱۳۸۹.

همانطوری که در حدیث شریف آمده است نعمت امنیت یکی از ارزشمندترین نعم الهی است در میان منابع متنوع امنیت آفرین، منبع الهی مهمترین، ارزشمندترین و بهترین نوع آن است. علت اصلی این مسئله به تأمین تام و تمام امنیت درونی و روانی با اتصال به منبع لایزال الهی برمیگردد که پایه دیگر انواع امنیت است بنابراین منبع تأمین تعادل روحی و امنیت روانی افراد یک جامعه و تداوم حیات با نشاط یک ملت و امت، ارزشمندترین سرمایه آن جامعه محسوب می‌شود که پی‌جویی آرمانهای مردم را امکان‌پذیر می‌سازد با این اوصاف هنوز گامی جدی در جهت تبیین دیدگاه اسلام در این زمینه بر داشته نشده است و نوع متون مورد استفاده در مباحث امنیتی در کشور ما متون ترجمه‌ای چند کشور خاص می‌باشد. این متون ترجمه‌ای، نا همگونی‌های زیادی در مبنا و قواعد با مبنای اسلام دارد از آنجا که در کشور بزرگ جمهوری اسلامی ایران مبنای نظم، فقه می‌باشد و همه امور حقوقی، تنظیم روابط خارجی، تصمیم‌گیری‌های سیاسی، تحرکات اجتماعی و بطور کلی حرکت کلی جامعه اسلامی و اجتماع مسلمین از این قاعده تبعیت می‌کند بر خواص و نخبگان جامعه علمی دینی لازم است تا با ورود به این عرصه این نیاز را برطرف نماید.

عنوان پایان نامه «بررسی فقهی و حقوقی امنیت اجتماعی» عبدالرضا دغاغله، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، سال ۱۳۸۰.

عنوان مقاله « رویکرد قانون اساسی به مقوله امنیت » علی رضا اسلامی ، مجله علوم سیاسی،

زمستان ۱۳۸۴ - شماره ۳۲ (از صفحه ۲۸۵ تا ۲۹۶ | تاریخ درج | ۱۳۸۸/۱۲/۱۲)

امنیت ملی یکی از حیاتی ترین موضوعات اصلی هر کشور است. پرسش های ذیل، مبتنی بر پیش فرض مذکور، محورهای اصلی مقاله حاضر را تشکیل می دهد:

✓ آیا قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ظرفیت لازم را برای تأمین امنیت ملی داراست؟

✓ چرا شورای ملی دفاع پس از ده سال در بازنگری قانون اساسی به شورای عالی امنیت ملی تغییر یافت؟

✓ و چه راهکارهایی برای تعارضات احتمالی در خصوص امنیت ملی در قانون اساسی پیش بینی شده است؟

در این مقاله تلاش شده است ضمن پاسخگویی به پرسش های مذکور نقش رهبری، قوای سه گانه و شورای عالی امنیت ملی در تأمین امنیت ملی و نحوه هم آهنگی بین ارکان مذکور تبیین و نحوه اجرای تصمیمات امنیتی بحث شود.

• عنوان مقاله «گفتمان فقهی و جرم انگاری در حوزه جرائم علیه امنیت ملت و دولت» حسین آقا بابایی ، فصلنامه فقه و حقوق، شماره ۵ | تاریخ درج | ۱۳۸۸/۱۱/۱۸).

اقتضای جامع بودن دین اسلام، داشتن برنامه برای زندگی اجتماعی بشر است. فقیهان اسلام عهده دار بیان برنامه و روش اسلام در تمام جنبه های زندگی بشر بوده اند. ایجاد و استقرار نظم و امنیت از مقوله های مهمی است که علمای اسلام به بیان برنامه شریعت برای تأمین آن پرداخته اند. گفتمان فقهی و نحوه بازتولید مستندات شرعی در جرم انگاری و شیوه پاسخ دهی به جرائم علیه امنیت تأثیر گذار بوده است. در این نوشتار کارکرد گفتمان فقهی و بحث های دانشمندان مسلمان در جرم انگاری در حوزه جرائم علیه دولت و ملت بررسی شده است.

۱-۷- روش کارتحقیق

روشهای تحقیق و متدلوژی در هر پژوهشی می تواند علاوه بر پاسخ به شبهات و رفع آنها نتایج تحقیقات قبلی را تکمیل و تأیید و یا دیدگاه شفاف و نادری را تثبیت کند یا به دنبال مفهومی دست به

اکتشاف و ارائه راه کار بزند..از آنجا که بررسی مفهوم امنیت نیاز به مباحث تئوری و بررسی نظریات مختلف دارد از روش کتابخانه ای استفاده گردیده است و به منظور تحقیق و مطالعه پیرامون موضوع پایان نامه ابتدا به شناسایی و گردآوری و دسته بندی مطالب و تجزیه و تحلیل منابعی که در این زمینه وجود داشت و فیش برداری از آنها پرداخته و برای نیل به این مقصود به کتابخانه ها و دستگاههای ذیربط مراجعه شده و به هر حال امید است این رساله توانسته باشد قدمی هر چند کوتاه در این عرصه گسترده برداشته باشد.

۱-۸- ساختار کلی گزارش

فصل ۲- مفاهیم

۲-۱- مقدمه امنیت

مقوله امنیت به دوران معاصر و انسانی مدرن اختصاص ندارد و نمی توان آن را بحث جدیدی دانست امنیت مقوله کلی و عمومی است برای آرامش خاطر انسان تا احساس تهدید نکند این تعریف ساده از امنیت ، در فلسفه تکوین اولین اجتماعات بشری نهفته است و سابقه آن را در داستان آفرینش و دوران آدم و حوا می توان جست و جو کرد و در موارد مختلف می توان مشاهده نمود از جمله هنگامی که خداوند متعال موضوع خلقت آدم را به اطلاع ملائکه رسانید و آنها در برابر پروردگار عرض کردند آیا می خواهی کسی را خلق کنی که در زمین خونریزی کند؟ (بقره ، ۳۰) و یا در داستان هابیل و قابیل وقتی قابل به هابیل تعرض می کند و او را می کشد مسئله امنیت مطرح بوده است (مائده، ۲۷-۲۸).

۲-۱-۱- معنای لغوی امنیت

ریشه لغوی «امنیت» از زبان عربی اخذ و در زبان فارسی متداول شده است و تقریباً با مفهومی یکسان مورد استفاده فارسی زبانان قرار می گیرد. «امنیت» از کلمه «امن» می آید که واژه های «آرامش یافتن»، «بیمناک نبودن» و «نترسیدن» را متبلور می سازد.

«امنیت» را به معنی «ایمن شدن ، در امان بودن ، بی بیمی» (معین .محمد ، فرهنگ فارسی معین ، ج ۱ ص ۳۵۴).

«ایمنی ، آرامش و آسودگی» و «امن» را که مصدر امنیت است به معنی «اطمینان و آرامش خاطر» و «ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن»، تبیین کرده اند (عمید. حسن ، «فرهنگ فارسی عمید»، ج ۱ ، ص ۲۷۵). و امنیت به معنی «اطمینان و آرامش خاطر» و «ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن» (قریشی .سیددعلی اکبر ، «قاموس قرآن»، ، ج ۱ ، ص ۱۲۲).

- امنیت در زبان انگلیسی نیز « آسایش خاطر ، اطمینان ، مصونیت ، خاطر جمعی ، بی خطری و سلامت » معنا شده است.^۱

۲-۱-۲- مفهوم اصطلاحی امنیت

واژه مطالعات امنیتی با وجود آنکه از حوزه های پژوهشی جدید به شمار می رود ، اما امنیت موضوعی است که با حیات بشر همراه بوده است. بنابراین در دوران های مختلف خصوصاً " در حد فاصل جنگ جهانی اول تا پایان جنگ سرد در حوزه مطالعات استراتژیک و بیشتر در قلمرو نظامی ، محور مهمی را تشکیل داده است . از گذشته تا بحال تلاش های زیادی جهت تعریف امنیت و به معنای دقیق تر پدیده شناسی امنیت انجام گرفته است برخی امنیت را فقدان تهدید تعریف کرده اند و حفظ تأمین آن را از طریق افزایش توان نظامی امکان پذیر دانسته اند در نتیجه نامی - نه امنیت - را مبنای پژوهش های خود و چگونگی کنترل آن قرار داده اند . برخی امنیت را مترادف با صلح تعریف کرده اند .

دانشمندان این علوم تعاریف زیادی برای این کلمه بیان نموده اند که در ذیل به برخی از آنها اشاره می کنیم.

ایکبا لور رهمن : امنیت یک ملت، دربرگیرنده وحدت سرزمین ، ثبات رژیم ، درک و شناخت سایر منافع ملی و بین المللی و تأمین و حفظ حیات ساکنان در برابر تهدید ، عمل و یا موقعیتی است که به هر طریقی به مسیر زندگی آنان لطمه وارد می کند(لرنی منوچهر ،امنیت ملی و دفاع از ارزشها، ص ۱۷، ۱۶، ۱۵).

استانلی هافمن : امنیت ، حمایت یک ملت از حمله فیزیکی و محفوظ داشتن فعالیت های اقتصادی آن از جریانات ویران کننده بیرونی است .

جولز کمبن : امنیت به راستی ، چیزی بیش از تأمین و حفظ وطن ، مردم و یا حتی سرزمین های ماورای دریاها متعلق به آنها معنی می دهد .امنیت به معنی کسب و حفظ احترام جهانی برای آنان ، حفظ صنعت اقتصادی آنان و هر چیز دیگری است که در یک کلمه حیات یک ملت را می سازد.

^۱. *Random House Dictionary*, ۱۹۹۳

سی ای. مانینگ : امنیت آزادی از عدم امنیت است.

جان ای . مارز : « امنیت آزادی نسبی از تهدیدهای آسیب رساننده است».

با این حال با همه این تعاریف « باری بوزان » که از دانشمندان برجسته این علم است معتقد است که امنیت را نمی توان به طور کلی تعریف کرد بلکه تنها در مواردی مشخص می توان آن را تعریف کرد به نقل از: (لرنی، منوچهر). «امنیت ملی و دفاع از ارزشها» ص ۱۵).

۲-۱-۳ - جایگاه امنیت

یکی از نیازهای مهم و اساسی انسان ، نیاز به امنیت است . امنیت به معنای احساس آرامش خاطر ، احساس آرامش درونی ، نداشتن ترس ، نگرانی و دلهره است . اهمیت امنیت به حدی است که پیامبر (ص) می فرماید : « نعمتان مجهولتان الامن والعافیه » دو چیز برای انسان حیاتی است که انسانها از آن غافلند سلامتی جسم و امنیت (مجلسی ، بحار الانوار ، ج ۷۸ ص ۱۷۰).

در اندیشه اندیشمندان قدرت، خمیر مایه امنیت محسوب می شود . یعنی قدرت عبارت است از تحمیل اراده خود بر دیگری و اعمال مجازات در صورت عدم متابعت . البته قدرت همیشه لازم نیست که به فعل درآید و بصورت فیزیکی تجلی کند بلکه صرف موجود بودن ابزار قدرت بالقوه ممکن است طرف دیگر را به تمکن وادار کند که این جنبه قدرت را نفوذ می نامند بنابراین نفوذ عبارت است از توانایی تحمیل اراده خود بر دیگری و توانایی اعمال مجازات در صورت عدم متابعت.

پس قدرت از لوازم و ابزارهای ضروری برای رسیدن به هدف های امنیتی هر حکومتی چه در بعد داخلی و چه در بعد خارجی است . و چنانچه ملتی بخواهد سر نوشتش بدست خودش باشد و به موجودیت خود ادامه دهد باید قدرتمند باشد. زیرا در غیر اینصورت موجودیت آن در معرض خطر و نابودی قرار خواهد گرفت.

۲-۱-۴ - مفهوم کلی امنیت اطلاعات

خمیر مایه حفاظت ، راز داری و کتمان است . زیرا فعالیت های سیاسی ، نظامی ، انتظامی و اطلاعاتی همواره پر خطر است و هر اندازه حساسیت یک فعالیت بیشتر باشد و از سطح بالاتری برخوردار باشد

رازهای مربوط به آنها نیز بیشتر و مهم تر خواهد بود. آنهایی که به هیچ وجه رازداری را رعایت نکنند، در اجرای برنامه های خود به ویژه در زمینه امنیت های مختلف موفقیتی نخواهند داشت. پیامبر بزرگوار اسلام به همه مسلمانان پیشنهاد می کند: خودتان را در کارها یتان با کتمان و راز داری یاری کنید. زیرا هر صاحب نعمتی مورد حسد واقع می شود (و از تعرض و تجاوز دیگران در امنیت و آسایش نخواهد بود) (نهج البلاغه نامه ۵۳).

واژه امنیت اطلاعات حجم وسیعی از فعالیت های یک سازمان را تحت پوشش قرار می دهد. امنیت اطلاعات به معنای واقعی یعنی با استفاده از یک سری فرآیندها از دسترسی غیر مجاز به اطلاعات و یا محصولات و اعمال تغییرات یا حذف کردن آنها جلوگیری کنیم. این عمل را می توان به نحوی حفاظت از منابع موجود، در موقعیت های مختلف توسط افرادی که مسئول امنیت اطلاعات هستند در نظر گرفت.

زمانی که شما به عنوان مسئول و کارشناس امنیت اطلاعات یک شرکت یا سازمان محسوب می شوید، در واقع شما مسئول حفاظت از دارایی های اطلاعاتی یک سازمان در مقابل کسانی یا چیزهایی هستید که می خواهند از آن دارایی ها سوء استفاده کنند. ممکن است برخی از این افراد هم اکنون در سازمان و در کنار خود شما باشند، ولی اکثر این افراد در خارج از سازمان قرار دارند و همیشه قصد نفوذ به شبکه و سازمان را دارند. این جمله طلایی را همیشه به خطر بسپارید: هیچ چیز برای یک مسئول یا کارشناس امنیت اطلاعات خطرناکتر و هولناکتر از کاربران خود آن شبکه نمی باشد آنها می توانند وارد شبکه شما شوند و از نقاط ضعف شما بهره برداری نمایند.^۱

۲-۱-۵- مأموریت کلی سازمان حفاظت اطلاعات

مأموریت کلی این سازمان برگرفته از اساسنامه آن عبارتست از پیشگیری، شناسایی، کشف و خنثی سازی فعالیت های اطلاعاتی دشمن، موارد ایجاد نارضایتی، نفوذ جریانات سیاسی و ایجاد اختلال در انجام مأموریت های انتظامی، که به منظور صیانت از کارکنان نیروی انتظامی از طریق حفاظت کارکنان،

^۱ www.himt.ir/showthread.php?tid=۱۲۶۶

اسناد و مدارک ، اطلاعات ، اماکن و تاسیسات و تجهیزات و وسایل و ارتباط روابط عمومی و تبلیغات ، با رعایت اصل ۱۵۶ ق . ا.ج . ا.ا. صورت می پذیرد. (تبصره ۱ ماده ۴ اساسنامه ساحفاناجا مصوب فرماندهی معظم).

۲-۱-۶- جایگاه سازمان حفاظت اطلاعات نیروی انتظامی

حفاظت اطلاعات ناجا سازمانی است با سلسله مراتب مستقل و متمرکز در تابعیت فرماندهی معظم کل قوا و وابسته به نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران که رئیس سازمان با حکم فرماندهی معظم کل قوا منصوب و در زمینه انتصاب ها ، ترفیعات ، نقل و انتقالات ، مأموریت ها ، تشویقات ، تنبیهات ، مرخصی های کارکنان ، از اختیاراتی معادل فرماندهی ناجا در ساحفاناجا برخوردار می باشد. به استثناء پذیرش رهایی از خدمت کارکنان و انتقال و مأمور به خدمت آنان به خارج از ناجا (که باید از طریق فرماندهی ناجا صورت پذیرد) .

نیروی انتظامی موظف است پشتیبانیهای نیروی انسانی ، آمادی و تأسیساتی مورد نیاز را در چارچوب جداول سازمان مربوط که به تصویب فرماندهی معظم کل قوا می رسد ، در اختیار سازمان حفاظت اطلاعات قرار دهد (۲-تبصره ۲ ماده ۴ اساسنامه ساحفاناجا مصوب فرماندهی معظم کل قوا).

۲-۱-۷- امنیت و انواع آن

اساساً طبقه بندی یگانه ای از امنیت وجود ندارد و محققان بر مبنای دیدگاه خود اقدام به ارائه سنخ شناسی های متعددی از امنیت کرده اند .

الف-برخی امنیت را از نظر جغرافیایی مد نظر قرار داده اند و بر همین مبنای امنیت را به دو گونه داخلی و خارجی تقسیم کرده اند. در این معنا مقصود از امنیت داخلی ، برقراری نظم و آرامش و ایمنی در درون سرزمین و حوزه حاکمیت یک کشور است و منظور از امنیت خارجی وجود همین آرامش و ایمنی و آسودگی خیال و فراغ و مصونیت از خطر در خارج از سرزمین یک کشور است. به طوری که اتباع یک کشور در خارج از کشور خود احساس امنیت کنند. و خطر مأموران و منافع و اموال آن کشور در خارج را تهدید نکند .

ب- در عین حال می توان امنیت را از نظر محل استقرار و عامل بوجود آورنده اش نیز طبقه بندی کرد که در این صورت امنیت در شکل درونی و فکری و ایمانی به مرحله ای رسیده باشد که با اتکا به ایمان استوار خود نسبت به خالق هستی هیچ چیز یا هیچ پدیده ای نتواند آرامش درونی او را به هم بریزد دارای امنیت درونی است .

اما بر عکس امنیت درونی گاهی پس از آنکه در بیرون از وجود انسان مانند خانه ، محل زندگی و به طور کلی جامعه آرامش و آسودگی خاطر فراهم شد انسان هم احساس آرامش و آسودگی می نماید در این صورت اینگونه آسودگی و آرامش که بر اثر عوامل خارج از انسان در درون او شکل می گیرد ، امنیت بیرونی نامیده می شود. زیرا از یک طرف در مرحله نخست در خارج از انسان ایجاد می شود و از طرف دیگر به کمک ابزار خارج از وجود انسان در درون او شکل می گیرد .

طبقه بندی سومی نیز از امنیت وجود دارد که در آن امنیت به امنیت فردی و امنیت اجتماعی طبقه بندی شده است (مجموعه قوانین اساسی - مدنی، تدوین و گردآوری مجتبی اشرفی).

۲-۱-۸- امنیت فردی

امنیت فردی عبارتست از آرامش و آسایشی که خود فرد بدون در نظر گرفتن امکانات جامعه برای خود فراهم می کند به عبارت دیگر امنیت فردی را خود فرد برای خویش فراهم می آورد و سازنده آن فقط شخص می باشد.

همزاد «امنیت فردی» که یکی از حقوق مسلم و اساسی شهروندان است «امنیت قضایی» است که به نوعی مکمل و ملازم امنیت فردی به شمار می آید. امنیت فردی حقی است که رعایت آن بر تمام شهروندان و دستگاه حاکم لازم دانسته شده است و زیرپا گذاشتن آن تخلف از قانون به حساب می آید و مجرمان مطابق قانون مجازات می شوند. اما «امنیت قضایی» مفهومی است که بیشتر متوجه «نهاد و دستگاه قضایی» است و مؤلفه های امنیت قضایی در مواجهه با ساختار، وظائف و عملکرد دستگاه قضایی به دست می آیند؛ از این رو «امنیت قضایی» یکی از حقوق شهروندان بر دولت و دستگاه حکومت تلقی می شود که در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، این وظیفه به «نهاد قضائیه» محول شده است.